

szókimondó bátor alkotmányvédelme alkalmatlanná vált a bécsi politika hatalmasai előtt s Erdély zsarnoka a Rákóczi-forradalom alatt, a kegyetlenségéről hírhedtté vált Rabutin generális, katonai főparancsnok, egy politikai emlékirata (Olajágot viselő Noé galambja) miatt felségsértési váddal illetve elfogatta, halálra íteltette, melyet a császári kegyelem (?) fogságra változtatott át. Bethlen 1704—1708-ig Nagyszébenben, majd 1714-ig Bécsben raboskodott s akkor írta azokat a nagybecsű történeti műveit, melyek őt a magyar irodalom halhatatlanai közé emelték. Eddig ismeretlen „deák írása“, melyből fennebb rövid személyvényeket adunk, kiegészíti eddig ismert magyar Önéletrását s egy remek korrajzzal végződik, melyben 14 pontban foglalja össze Erdély politikai nyomoruságának fő okait.

Irt ezenkívül fogságában *Imádságokat* és *Önvalomásokot* is, melyek át vannak szöve életrajzi, korrajzi és történelem-bölcséleti elmélkedésekkel, melyek a magyar irodalom gyöngyeivé válnak, ha nyomtatásban megjelenhetnek.

Hazánk sorsa felett tépelődő lelkiünknek vigasztalásul szolgálának, ha olvashatnók Bethlen Istenben vetett mély bizodalmanak s hazafias érzületének ezeket a megnyilatkozásait. A „Haldokló Erdély“ írójának halhatatlan szelleme megerősítené a mi hitünket is az isteni örök igazságban, a halottaiból feltámadandó Erdély jövője iránt.

AKAROM-E . . . ?

*Akarom-e én a nyugalmat?
Hulló hópelyhek reggelén
Ha lány bundájába takargat
Az álomörző jóremény
Szobakályhán nőtt bizodalmat
Vettini a rámébredt napba
A hajnal keserű inyén
Kételyt ölni kávézamatba —
E reggelt akarom-e én?*

*Félek-e én dermedve-fagyva
Kelni törött álom között,
Testemről féltalom-rögöt
Dobni le a vak virradatba
Éhgyomrot váltván akaratra
Füttyszóval szegni a ködöt
Búból sajtolni örömet
S vért csókból a sápadt ajakra.*

*Mig biztos kézzel az örök
Kaput tárom széles-szabadra
Mely tőlem hozzátok vezet
Vért — testet, sorsot, életet
Ölelni testvérkarokon.*

*Akarok-e az Ember utján
Vállalni mindent szabadon
S küldeni csendes szavakon
Méltó választ hívó igédhez:
(Oh, ki felel itt és ki kérdez!?)*

„Készen vagyok, ezt akarom.“

AJTAY MIKLÓS.

A pénz betegsége.

Irta: Dr. Turchányi Tihánér.

Közép-Európa sok nyomoruságának egyik leg-erősebb kórokozója a pénznek betegsége. Valamikor tréfásan úgy beszélünk a pénzről, hogy ha már van, miért nincsen. Mostanság pedig annak vagyunk betegek, hogy nagyon is sok pénzünk van.

Valahogy elvesztettük a pénz értékeléséről való helyes fogalmainkat. Elfelejtettük, hogy a pénz csereeszköz és nem önmagában való érték. Sok példaképben mindig arra igyekeztünk megtanítani embertársainkat, hogy a pénz csak akkor ér valamit, ha más szükségleti cikket kapunk érte és csak annyit ér, amennyit a szükségleti cikkekből meg tudunk érte kapni. Ezer esztendőök óta ismeretesek a tanulságos mesék az olyan emberekről, akik kincses zsákok között, aranyhalmazokon, gyémánt raktárakban éhen halnak és minden kincsüket odaadnák egy falat kenyérért vagy egy ital vizért.

Mіндеzt tudtuk, mégis öncéllá vált a pénz. A társadalom, gazdasági viszonyok ennek a szerencsétlen tévedésnek az oka. Egyrészt a tőke korlátlan halmozása, másrészt a mindenféle tőke ellen indított elkeseredett harc abban leli magyarázatát, hogy öncéllá vált a pénz. A tőke főlhalmozó nem azért gyűjti a pénzt rakásra, hogy vele megvásárolhassa mindazt, ami az életet szebbé, kellemesebbé, merem mondani nemesebbé tegye. A pénzvágy, a pénzhőség kergeti, hogy sok, sok, mindenkivel több pénze legyen, ha nem is tudja mihez kezdjen vele. A mérhetetlen tőke birtokainak a tudata az, ami őt boldoggá tenné, de mivel ebben nincsen határ, örök nyugtalansággal rohan egyre több után. Modern kiadása az egykori zsuporinak, aki élére rakta az ezüst tallérokat, rakásba gyűjtötte az arany forintokat és akkor volt boldog, ha kincsét olvasgathatta és a pénz pengése-csengése muzsikált fülébe.

A másik tábor, a nincsetlenek mérhetetlen tömege pedig átszenvedvén minden nyomoruságot, amit a tőkehalmozók esztelen szivtelensége okozott, nem látva meg bajainak igazi orvosságát, hamis tanoktól vezetve, maga a tőke, a pénz ellen fordult. Örökös béremeléselkkel forrasztotta a pénz éltető erejét és azt hitte, hogy evvel megöli a tőkét, pedig ellenkezőleg, tönkretette önmagát. Mert mikor a maga kereseti tereén sikeres béremelési harcával, mint produktív erő, elért bizonyos százaléknvi értéktöbbletet, ugyanakkor mint minden más tereén fogyasztó ugyanakkora százaléknvi árdrágulást idézett elő az egész piacon. És evvel megindult a lavina. Új béremelés — minden vonalon új drágulás, végeláthatatlan sorban. Ennek végeredménye csakis a tőkeszegény fogyasztó teljes tönkremerése lehetett.

Részemről itt keresem a pénz betegségének legmélyebb okait. A világháború szerencsétlen vége csak siettette a végromlást, de ez eljött volna a háború nélkül is, sőt valószínűleg eljött volna akkor is, ha a háborút győzelmesen fejezzük be.

Az ugynevezett szociális kérdés éppen Németországban és Ausztria-Magyarországban volt a leg-akutabb. A győztes államokban nem volt akkora a baj. Az angol, francia, amerikai napikeresetére utalt ember, ha szerényen is, de azért becsületesen megélt keresményéből. Nem sokat keresett, de náluk gondoskodtak róla, hogy olcsó lehessen a megélhetés. Amilyen költséges volt a lukszosus életmód, olyan olcsó volt az egyszerű, de tisztas megélhetés. Azért felt a keresetből tisztességes lakásra, ruhára, szórakozásra,